

BÉRES ANDRÁS LAZADASA *

Fehér ökörnyalak úsztak a levegőben, finom, fehér szálak. Szálltak meg-megcsillanva a szomorkás napfényben. Megtűzdeltek, befon-
ták a dűnőút kopaszodó fáit s a kukoricaföldéken csonkán meredező
kórókat.

Béres András hazafelé hajtott épp a mezőről. Az ekét kint
hagyta a földben. Nehéz az, nem lehet csak úgy egyedül fölrakni a
kocsira. Meg aztán holnap úgyis kijön megint. Vetni kell a búzát s
ahhoz ki kel hogy jöjjön Zsugori Szűcs Pál is. Igaz, hogy nem elő-
ször szánt egyedül a Szűcs Pál földjén és máskor föltette mindig az
ekét, de most valahogy nem is akarta. Valami dac feszült benne,
maga se tudta tán miért, vagy ki ellen. Felült az ülésre s megrán-
totta a lovak száját:

— Gyerünk né, a fene a beletek, majd otthon zabálhattok.

Nem szerette, ha a lovak sokat rángatják a gyeplőt a fűért. Kö-
zük is pattintott az ustorról. A lovak megugrottak, de nem volt
kedvük futni s már András is hagyta, hogy csak ballagjanak. Az
ökörnyalak lent úsztak alacsonyán. Fehér selymük megakadt a lovak
sörényében, körülfogta még Béres András kalapját is. Békés és cse-
des volt minden s a nagy békesség feloldotta nyugtalanságát, előbbi
feszültségét.

— Ej, hát mit tehetek én? Mit bánom én hogy forog a világ,
nem énrám bízzák azt úgy sem, én csak egy nyomorult béres vagyok.
— Letűzte az ustort a kocsiodalhoz és legyintett a kezével. Legyin-
tett, mint aki érzi, hogy sokat tehetne bizony, de hát nem érdemes.
Nem érdemes, mert ha változtatnak is valamit, a világ sora mindig
is az volt, hogy egyesek parancsoltak, a többiek meg engedelmesked-
tek. Persze, hogy engedelmeskedtek! Próbáltak volna mást!...
Hajaj! Ő megpróbálta, aztán még most is érzi a puskatus ízét az ol-
da ában. A csendőrök nem nagyon kéretek magukat, megtanították
a rendre. Meg bizony, megtanították s azt nem is fogja elfelejteni,
míg él. De nem ám...

Meglegyintette a lovakat ismét, majd félszemmel az égre pis-
lantott:

— Esni fog, — állapította meg félig hangosan és olyan érdeklő-
déssel vizsgálta a fátyolosodó eget s az egy-két szürkén úszó felle-
get, min ha éppen tőle függne, hogy csakugyan esik-e majd, vagy
sem. Túljesen elmerült ebben a szemlélődésben. Nagyon szerette az
ilyen önfeledt percekét. Mintha elszállt volna ilyenkor felőle a min-
dennapi robot terhe. Mert robotnak érezte bizony Béres András az

* Az *Irodalmi Szemle* pályázatán díjnyertes pályamű.

egész életet. Azt is, hogy szánt-vet az ember. Persze, ha Zsugori Szűcs Pali földje helyett a magáét szántaná legalább... Mindenestre azt érezte, hogy az időjárásnak ilyen külön számbavételével a természet dogába avatkozott bele. Fontos, nagy dolgot végzett. S ez megnyugtató, hogy ezt így megteheti, hogy ebben saját kedve szerint cselekedhet. Mert az emberek dolgához (a saját magáéhoz épp úgy mint máséhoz) sok szava nem volt világéletében.

— De most lehetne — mondogatták neki gyakran mostanában. Különösen a kommunisták olyan nagyszájúak. Úgy cselekszenek azok éppen, mintha egyszerre csak urak akarnának lenni az urak helyett. Lám, a földjüket is szétszították maguk közt. Igaz, abból még neki is adtak, pedig nem is kérte. Az asszonyt ette a fene érte.

— Eredj hát, oszt írasd — bökte akkor feléje mérgesen s Vera elment. Így kapta ő meg azt a három holdat, a Mátyás-dűlőben. De nem is igen törődött eddig vele. — Ha kaptad, a tied — mondta Verának —, nekem semmi közöm hozzá.

Hogyisne. Három hold és csak úgy ingyen! Lehet hinni az ilyesmiben? Majd visszajönnek az urak, vagy történik valami, aztán mi lesz?

Elég későn ért haza, mert Zsugori Szűcs Pál éppen a disznókat hajkurászta az udvaron, mikor behajtott a kocsival. Két nagy anyakocaja volt, hat hízónak való, meg választási malac egy csomó.

— Jó hogy jössz — örvendezett Andrásnak. — Nem bírok magam ezekkel a rusnya jószágokkal. Mind feltúrták a téglát.

Estig aztán a téglát rakta, igazgatta András az ólban s fáradtan, piszkosan ért haza.

— Édesapám — futott elébe Laci gyerek lelkesedve. — Itt van ám Miska bácsi.

— Hogy a rossznehézség!... — Azt akarta még mondani, hogy üssön bele, de mégis meggondolta és elhallgatott. A gyerek előreszaladt s Bundás a kutya is örvendezve futkározott körülötte.

— Mit akar itt a sógor? — méregette magában Béres András. Mert csak úgy, hiába nem jött, az biztos. Régóta nem járnak össze. Csordás Mihály épp olyan földhözragadt szegény ember volt azelőtt, mint ő, vagy tán még nyomorultabb. Munkát sem kapott rendesen, mert mindig izgága volt egy kicsit. Legalább is a nagygazdák úgy tartották és nem igen fogadták föl még napszámba se. Most meg lám, ő akar dirigálni. Titkár lett a pártban, ő osztotta szét a földeket. Hát azóta ritkán beszélnek egymással.

Bent már égett a lámpa. Belesett az udvarablakon. Ott van csakugyan, Vera meg áll vele szemben. Karján ott a kislány.

— Jó estét sógor! — köszöntött be András jó hangosan, mintegy jelezve, hogy ő itt a házigazda.

Az asszony vacsorát készített. Üres paprikáskrumplit hozott be. András szóltalanul kanalazta. Az asszony Mihály elé is tett tányért, de az szabadkozott. Csak épp megkóstolta. Vacsorázott már, azt mondta.

— A kolbász bizony kimaradt belőle — jegyezte meg Vera félígtréfásan, de érezni lehetett azért a felpanaszolást. András tovább kanalazott. Aztán, mint akiben nehezen ér talajt a szó, megállt a kanál a kezében.

— A kolbász... A kolbászt mondod?...

— Azt hát. Lehet így megkínálni vendéget? Kolbász adná meg az ízét.

Béres András alatt megreccsent a szék. Félretette a tányért, s komoran nézett maga elé.

— Nem is kérned mért jöttem? — törte meg a csendet Mihály.

— Minek kérdeném? Nem hittalak

— Hát az igaz.

Az asszony elvörösödött. Mi van ezzel az emberrel? Végleg megveszett, vagy mi? Végre is Mihály a testvére. Aztán azért jött most is, hogy segítsen. De erőt vett mégis feltörő indulatan és kérlelni kezdte Andrást. Szedett még a tányérjára a gőzölgő paprikáskrumpliból.

— Na egyél hát — mondta békítőleg. — Biztosan éhes vagy.

András csakugyan nem tiltakozott. Éhes, persze, hogy éhes. Dehát csak így csupaszon enni a krumplit s még kenyérrel is spórolni. Igen, csakugyan igaza van az asszonynak. Bezzeg Szücs Pálék! Láttá, ma este is sonkát ettek. Nem is igaz tán, hogy olyan zsugoril. Legalább is önmaguktól nem sajnálja az ételt. Fölrémlett előtte az illatos főtt sonka, ahogy belevágta Szücs Pál a kését... Nekik meg még zsirjuk sincs. Nem is tudja mikor vágta disznót. Tán nem is vágtaak soha! Kifordult a szájából a zsirtalan krumpli.

— Vidd innen a fenébe! — kiáltott az asszonyra.

Aztán körülnézett a szűk, dohos szobában. Lackó, a nagyobb gyerek ott állt a közelében. Milyen kíváncsi ez a kölyök? — gondolta, de aztán a két kislányhoz ért a pillantása. Ettek. Azt a krumplit kanalzták, amit ő nem birt megenni. A sógora ott ült a sifonér előtt. Nem látszott rajta semmi. Még mintha mosolyogna is. — Még nevet. Van pofája nevetni...

— Nem jól van ez így András — mondta a felesége csendesen, de Andrásba, mint valami mély, fekete verembe, hullottak a szavak. Nem jött rájuk semmi visszhang.

— Mit akarsz te elérni András? — fordult hozzá Mihály is és hangja követelősen hangzott.

— Mi közöd hozzá? — fakadt ki András bosszúsán. — Magaddal törődj!

— Na, csak sose kiabálj. Tudod te azt nagyon jól, hogy nincs igazad. Hát egyedül vagy te, mondd csak, egyedül? Nem itt van-e a feleséged, a gyerekeid? Idefigyelj András! Az ember nem azért született, hogy csak magával törődjön.

— De kitanítottak! — felelte András egy kis gúnyval. — Nem vagy te pap, mit prédikálsz itt nekem? Mi bajod velem, mondd ki kereken.

— Jó, hát kimondom. Azt akarom eszedbe juttatni, hogy te is éppen olyan szegény vagy, mint én.

— Hát aztán?

— Húztad az igát eleget, dobd le magadról. Tegnap este öszszegyültünk tanakodni a pártban. Elhatároztuk, hogy szövetkezetet csinálunk.

— Szóval hát kolhozt! — vetette oda András gúnyosan.

— Nevezd úgy, ha jobban tetszik. Bánja a fene. Szóval hát megcsináljuk a szövetezetet.

Elhallgatott. András dohány után kotorászott a zsebében, de nem talált. Úgy látszik, elfogyott. Mihály észrevette s megkínálta. — „Munkás“ — mondta s ő is rágyújtott. A cigarettafüst kék csavarfonatban kúszott fölfelé, ritkult, majd hirtelen szétfoszlott a szoba áporodott esőndjében. Kati, a legkisebbik gyerek elejtette a kanalat. Élesen csörrent a tányéron.

— Abba a szövetezetbe téged is fölveltünk — jelentette ki Mihály határozottan.

— Mit? Hogy engem? ... — András hirtelen nem is igen értette meg a dolgot. Csodálkozva nézett Miskára. — Velem oszt sokra mentétek.

— Hát nem hiszed? Csak gyere nézd meg. Ott van bizony a te neved is.

Az asszony szorongva nézte a két férfit. Merész lépés volt, amit tett, mert jól ismerte ő András természetét. Szinte csodálkozott, hogy még mindig ilyen csendes, hogy nem vágta a fejéhez a széket. Mert hiszen nem buta ember az ő ura. Tudja az jól, hogy ha beírták, hát arról ő tehet. De csodálatosképpen András mégis nyugodt maradt. Nem szólt az se rosszat, se jót tovább. Nem lehetett tudni mit gondol. Kikísérte a sógort a kapuig, ahogy az dukál, aztán mintha mindent elfelejtett volna.

— Hozz valamit enni, éhes vagyok — kérte az asszonyt.

— Enni? — nézett rá Vera csodálkozva.

— Hallod hogy éhes vagyok! ...

— De hiszen az előbb ...

— Mi, hát kutya vagyok én? — mordult föl András mérgesen. — hogy csak egy kis pityókát adsz? Nincs más?

— Más?

— Más, más. Kolbász, vagy efféle.

— Nincs.

— Sonka?

— Nincs.

— Szalonna?

— Nincs.

— Nincs, nincs. A fene egye meg ezt a bűdös világot! Valami csak van? Éhes vagyok. Zsugori Szűcs Páléknál főtt sonkát ettek. Olyan remegős kövérje volt annak a sonkának ... Aztán ahogy szelte, piros volt a húsa ... Vera, hozz valamit enni!

Az asszonymak már a száján volt, hogy azt felelje: eredj, kérj Szűcs Palitól, de meggondolta mégis. Kiszaladt a konyhába és csakhamar egy csészével és egy jókora szelet kenyérral tért vissza. Odaállította az asztalra. Szelt a kenyérből és jó vastagon kent rá zsírt. Volt még a bögrében. Igaz ugyan, hogy ez egy hétre való zsír lett volna, de hát ... Ha egyszer éhes az ura. A gyerekek is mind oda-sereglettek.

Andrásra különös hatással volt mindez. Beleharapott a kenyérbe. Aztán megint falt, de nem ízlett már ez se. — A kutyaistenit! — szorult ökölbe a keze. Fölkelt az asztaltól.

Nehezen aludt el ezen az éjszakán. Folyton a föld járt az eszé-
ben. Vera hallgatott, nem zavarta töprenkedésében. Csak feküdt mel-
lette s figyette, hogy András forgolódik. Nem szólt az sem, csak fel-
felnőgött néha. Valahogy aztán mégis csak megnyugodott s maga
is elcsudálkozott reggel, milyen frissen ébredt. Mintha már mindent
eldöntött volna a legjobb rendben. Pedig valójában semmivel sem
tudott többet, mint az este. És mégis... Az asszony mos sem szólt
még, de ahogy ott feküdt mellette és ránézett meleg szemével. Úgy
tűnt Andrásnak, mintha csak most kezdené megismerni. Kék szeme
van és lám, sose vette még észre, milyen szép hosszúak a szempillái.
Magához húzta és megcsókolta. Vera csak mosolygott és visszacsó-
kolt. Sohase érezte még ilyen kívánatosnak. Még akkor sem, mikor
először ölelte szabadon.

Ennek a friss csóknak, ölelésnek az íze volt még tagjaiban akkor
is, mikor belépett Szücs Pál udvarába. Milyen jó, hogy az embernek
felesége van — érezte minden porcikája és vidáman tekintgetett a
világba. A nap már megcsillogtatta a fák hegyét.

— Ejnye, elkéstem egy kicsit — ötlött eszébe, de erősen meg-
ütődött, mikor Szücs Pál mérgesen ráfordult:

— Jóravaló béres ilyenkor már a határban jár.

— Nem vagyok béres — bökte ki mérgesen.

— Nettene. Tán bizony urazzalak? Vagy meg is dicsérjelek,
hogy ilyenkor jössz? Eső lesz, aztán nem tudjuk elvégezni a vetést.
Mit állsz itt? Gyerünk kifelé a lóval! Nem látod, hogy máris készül-
dik az eső?

— Eső? — kérdezte András, mintegy csak magától. — Persze,
hiszen ő már tegnap látta, mikor jött haza a kocsival. Hirtelen föl-
rémlett előtte, hogy ha eső lesz, akkor az ő búzája nem lesz elvetve.
Máskor nem igen törődött a három hold kapott földdel, de most fon-
tosnak kezdte érezni. Az övé, persze. Kapta, hát joga van hozzá.
Aztán mindenkinek kötelessége törődni a földjével. Azért adták.

— Eső lesz, azt mondja? — Kérdezte Szücs Pált.

— Láthatod magad is.

— Az én búzám még nincs elvetve — mondta András megfontol-
tan.

— A búzád? — kérdezte Szücs Pál csodálkozva, aztán eszébe
jutott, hogy megígérte a lovakat. Megígérte, hogy avval vetheti
el András a búzáját. De nem most. Ki hallott ilyet? Ott a föld elve-
tetlenül s ez miket gondol!

— Az ráér még. Mi az? egy hold — mondta elfojtott méreggel,
de Andrásból, mint láva, úgy csapott ki az indulat:

— Nem akarja adni a lovat? Nem ér rá, az én földem éppen
nem ér rá. Érti? Nekem csak ez az egy holdam lesz. Most nem fogok
föl más földet.

— Nem fogsz föl?

— Nem leszek mindenki lábkapcája.

— Hát akkor csak menj, pusztulj innen is. Kommunistát nem
tartok a saját udvaromban. De ide ne is tedd többet a lábad.

Zsugori Szücs Pál nagy-indulatú parasztember volt, de András
tudta jól, hogy a következő percben már lehiggad és akkor kérni

fogja, hogy ne menjen. De valahogy most nem akart megegyezni. Sietett még elmérgesíteni a dolgot.

— Még maga küld el? — kérdezte szinte ordítva. — Még magának áll feljebb? Nyúzza a szegényt és még kiabál. Nem az a világ van már Zsugori uram.

Szücs Pál szinte gutaitötten kapkodott levegő után. Arcán látzott, hogy egymást tapossák benne a feltörni akaró indulatok. Dereledő bajusza rángatózott. Vésztiósló arccal, kidüledt szemekkel közeledett András felé.

— Hozzám ne nyúlj, te „Hajastök“, mert megkeserülöd — kiabálta be a csúfnevét is András a pofájába, de önkéntelenül húzódozott azért tőle folyton hátrább, mert nagy darab ember volt Szücs Pál. Húzódozott, de egyszerre csak érezte, hogy két vaskéz markol a torkába s két vérben forgó szem mered a szemébe. Irtózatos rémület fogta el:

— Megfojt — gondolta villámszerűen s életösztöne rettentő erőt öntött karjaiba. Jobb öklét görcsösen összeszorítva, irtózatossá erővel célzott a halántékához. Úgy érezte, hogy újjai összeérttek a csontokon, de a szorítás gyöngült a torkán. Aztán egyszerre úgy vágódott el Szücs Pál hangtalanul, mint a kitömött zsák. Meg-megvonag'ottak a lábai, kígyózva ide-oda vetette magát, aztán halk, hörgésszerű hangokat hallatott.

András szeméről lassan letisztult a hályog s a halálfélelem eloszlott tagjaiból. Önkénytelenül megtapogatta a nyakát. Úgy érezte, még most is, mintha összeroppant volna a torka. Csak nehezen jutott le rajta a levegő. A reggeli nap ragyogva bújt elő a fák mögül s mintha csak kíváncsi lett volna, éppen Szücs Pál arcába világított.

— Engem akartál te megfojtani? — lihegte András. — Engem, te bitang. — Ahhoz aztán korábban kelj föl máskor. Vagy azt hiszed, hogy nektek mindent lehet? Bolond voltam eddig is, hogy csak úgy hagytam magam. Hű, de bolond voltam! Dolgoztam neki mint a barom, aztán itt van nil!

Pillanatig még az is fölremlt előtte, hogy tán mégis a sógorának van igaza. Pizkok ezek mind, csak a vagyon kell nekik. — De aztán hirtelen egy gondolat motoszkált benne. Az, hogy vetés utánra egy malac is van a bérében. Azt most itthagya? Az ugyan igaz, hogy nincs minden elvetve, de most már nem is lesz. Ótőle ugyan nem. Aztán lám, tegnap sem volt kolbász a háznál. Igazság szerint meg is illelné már ez a malac.

Az udvaron káráltak a tyúkók s a vöröstarajú kakas ugrálta őket. Lovakkal, tehenekkel van tele az istálló, gabonával a magtár és ott rőfögnek a disznók az ólban. És neki mi van otthon? Semmi. éppenséggel semmi. Arra gondolt, hogy mi leane, ha most idecsődítené a szegénységet. Bemenne az istállóba. A Sánta Pistának mindjárt odaadná a tehenet, mert annak öt gyereke sír tejért. A lovat Vastag Pali kapná. Aztán a kamrához menne, aztán így tovább. Nevetett, mert arra gondolt, hogy Vera egy egész szál kolbászt főzhetne a paprikáskrumpliban. Azzal már meg lehetne kínálni a sógort is, ha úgy megint be találna nézni hozzájuk.

— Hm, igaz, a sógor! — Helybenhagyólag bölintott, mintha ép-

pen megegyezett volna valakivel valamiben. Mintha valami fontos dologban találta volna el igazságot. Aztán megfordult. Rá se nézett a még mindig mozdulatlanul fekvő gazdára. Ment a kapu feé. Juis nézett ki épp a tornácre, ahogy átment az udvaron. Egy rokonkis-lány, akit úgy tartottak el Szücsék kegyelemből. No, de olyan is volt az! Egy pillanatra megállt a leány előtt, nem tudta tán, miért. Elmenőben odaszólt hozzá:

— Eredj, Julis, nézd csak, Pali bácsit valami baj érte.

De ő már nem nézett vissza. Ment előre s úgy érezte, hogy valami súlyos teher hullott le a válláról.

SERES JÓZSEF

AZ ALKOTMÁNY.

A dolgozó nép államot teremtett,
munkásnak, parasztnak örök hazát.
Elsöpörte a régi, úri rendet,
hol eltiporták a nép igazát.
Mert jogunk nem volt, pusztulásra éltünk,
s velünk pusztult a széteső világ.
És jött a szovjet, Sztálin a vezérük
és megszületett a Köztársaság.

És aztán hont foglaltunk, ez az ország
a munkások, parasztnak állama.
Itt pirosabbak, fénylőbbek az orcák
és tartalommal telt meg a haza.
Az út hosszú volt, régi forradalmak
kemény során míg eddig vezetett.
S mert példa kellett, népünknek nyugalmat
s hitet adtak a szovjet fegyverek.

Igy épült hazánk, mert a Párt vezette,
és duzzadt, harcosodott a jövő.
Tervünk van s most gyárra, szövetkezetre
nézünk, mint ránk a később felnövő.
S hogy boldogságunk teljes legyen végre
a Párt s Rákosi alkotmányt adott.
Ebben van multunk, jelenünk s az égre
majd ezzel írunk vörös csillagot.

TAKÁCS TIBOR